

RAGADVÁNYNEVEK HASZNÁLATA AZ ANDRÁSFALVI REFORMÁTUSOK
PRESBITÉRIUMI JEGYZŐKÖNYVEIBEN (BUKOVINA, 1865-1923)

A bukovinai magyarok egy része református volt. Az andrásfalvi anyagyülekezethez néhány szórvány tartozott. Az 1861. évi adatok szerint például helyben 103 családot tartottak számon, 8 Hadikfalván, 3 Istensegítsen, 4 Fogadjistenben, 12 a rövid életű Tomnatik hegyi faluban élt, míg 12 cseh illetve német református Radautz városában. A gyülekezet az 1780-as években jött létre. A református magyarok is Moldvából jöttek át, egy részük Mádéfalva menekültje. Magukkal hozták a debreceni diákból katonává, majd levitává lett Ajtai Sámuel. 1797-ben Andrásfalván, Hadikfalván, és Istensegítsen már 52 család élt. 1801-ben kaptak először papot, ettől kezdve vezették anyakönyveiket. Két évszázados történetükre utalnak a következő források: Erdélyi Prédikatori Tár, 1836. 159-162., BIRÓ MÓZES: ref pap levelét közölte SZABÓ T. ATTILA: A bukovinai székely falvak múltjából. Erdélyi Helikon, 1939. évf., 492-497., BIRÓ MÓZES A bukovinai protestáns egyházi és iskolai ügy. Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, I. évfolyam, 1858. évi 13. szám, 311-314., SEBESTYÉN ÁDÁM: A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Mádéfalvától napjainkig. Szekszárd, 1972. 20-21., stb.

A közelmúltban a Baranya Megyei Levéltár felvállalta a korai források feltárását, újraközlését a kezdetektől az 1880-as évekig. Az andrásfalvi református magyarok ugyanis 1945-ben a Baranya megyei Hidasra települtek, s leszármazottaik ma is ott élnek (SOLYMÁR IMRE--SZÓTS ZOLTÁN: Források a bukovinai székelyek tanulmányozásához. I-II. rész. Baranyai Helytörténetírás 1985/86. Pécs, 1986. 495-513., U.o., 1987/1988. Pécs, 1988. 385-418). A III. és IV. közlemény forrásgyűjtése során jutottam el Hidasra, ahol a magukkal hozott (menekített) egyházi feljegyzéseket VICTOR ISTVÁN lelkes úr szívességéből áttanulmányozhattam. A névtani vonatkozások közzétételére készült a jelen forrásközlés.

Névtanos körökben ismeretesek a bukovinai magyarok névadási szokásai. Az andrásfalvi egyházi anyakönyvek alapján a keresztnévadást HAJDÚ MIHÁLY dolgozta fel (MSZA. 12. sz.). A családnevekről, a családok származásáról először BIRÓ MÓZES közölt adatokat, 1858-ban. Szerinte pl. a Vargák Doboka vármegyéből, a Biszakok Háromszékből, az Ömböliek Nagybányáról, a Balogok Háromszékből származnak, stb. (Adatait újra közzeltük Baranyai Helytörténetírás, 1987/1988. 404-405.)

A presbitériumi jegyzőkönyvek egyetlen fennmaradt kötetét 1861-ben kezdték vezetni. Ugyanebből az esztendőből való lapjain egy családnévsor. Névstatisztikája jól mutatja a nevek keresztnévi terheltségét a legnépesebb családokban.

A 10 leggyakoribb nevet viselő család	Családok száma	Családfők által viselt keresztnévek száma
1. Varga	22	7
2. Biszak	15	10
3. Ömböli	12	6
4. Balog	9	6
5. Gyórfi	8	5
6. Német	7	5
7. Székely	6	6
8. Buta	5	5
9. Kerekes	5	4
10. Lőcsey	5	4

A továbbiak: Fejér 3 - 3, Getző 3 - 3, Katona 3 - 3, Kántor 3 - 3, Bíró 2 - 2, Király 1 - 1, Nagy 1 - 1, Pap 1 - 1, Puskás 1 - 1.

A túlnépesedés az aldunai telepítésekig tartott, ekkor a református magyarok nagyobb része Hertelendyfalvára került. Az 1941-es bácskai telepítésig -- a kisebb kirajzások ellenére -- újra nagy számú és népes családok jöttek létre egy-egy famílián belül. A Hidason 1945-ben végleg megtelepedett 105 család közül 30 Ömböli, 17 Balog, 7 Biszak családnevű, stb. A 105 családból 79-nek van ragadványneve (közli SEBESTYÉN ÁDÁM, i.m. 102-104). A hidasi ÖMBÖLI JÓZSEF 1963-ban utólagosan összeállított egy teljesebb telepés-névsort, 215 családdal. FÖLDI ISTVÁN szerint "...a névsor egyben azt is szemlélteti, hogy a székelyek miért szeretik a megkülönböztető neveket. A hidasi névsorban 27 Ömböli és 21 Balogh szerepel s gyakran a keresztnévek is azonosak" (FÖLDI ISTVÁN: Mádéfalvától a Dunántúlig. Szekszárd, 1987. 113-122).

Ez a probléma napjainkig fennáll. SEBESTYÉN ÁDÁM idézett könyve az andrásfalvi származású telepés-falvak valamennyi családnévjegyzékében feltüntette az azonosító ragadványneveket. Annak idején azt tartotta a szóbeszéd, hogy többen a pártbizottságra mentek panaszra "sértő" ragadványnevük felemeléséért. Ilyenek például nagy számban a Buta, Geci, Bugyi, Beles, stb. A mai ragadványnevek feldolgozása néhány helyütt már megtörtént. (Mint Tevel esetében, bátran ajánlható szakdolgozati témaként!)

Jómagam meglepetéssel tapasztaltam, hogy a régi presbitériumi jegyzőkönyvek több helyütt feltüntették a ragadványneveket. Legkorábbi adatom 1865-ös, az utolsók 1923-ból valók. (Ettől kezdve mellőzik az azonosításnak ezt a módját.) A névadás típusai a férfiaknál:

Varga József <u>II. János</u>	(1865)
Varga György (<u>:59:</u>)	(1866)
Varga <u>Minya</u> György	(1879)
Ömböli <u>Jancsika</u> Mihály	(1889)

ifj. Biszak Mihály (<u>Laczi Jósi Miska</u>)	(1890)
Kerekes pásztor (!) György	(1889)
Biszak Mihály <u>Paszuly</u>	(1908)
Biszak <u>Miskacska</u>	(1908)
Balog Samu a <u>Márton</u>	(1908)
Önböli Jancsika <u>Jánkó</u>	(1908)
Önböli Lajos <u>Kossuth</u>	(1920)

Családfenntartó nők szórványosan szerepelnek. A főbb névtípusok:

Fábián (Buta) Mária	(1865)
Gecző (Pali) Jánosné	(1879)
Balog Mária Varga	(1908)
Kerekes Jánosné Biszak	(1908)
Mári (Csiszér) Antiné	(1908)

A történeti ragadványneveket adattárban közlöm. Az oldalszámok a kéziratos kötet oldalszámára utalnak.

A d a t t á r . Ragadványnevek az andrásfalvi (bukovinai) székelyek presbitériumi jegyzőkönyvéből.

1865: Egyháztagok névsorában Varga József II. János, Fábián (Buta) Mária, Györfi (Löcsey) Anna (30-41. p).

1866: Varga György (: 59:), Biszak János (134). A számok házzszámok! (44. p).

1879: Inségmagtár alapítók névsorában Varga Minya György. (Megjegyzés: másutt Minnya is szerepel!) (97. p).

1879: "Ekklezsia ládájában található adósság okmányok" felsorolásában Gecző Pali Jánosnéé, Biszak Laczi Jánosé. (81. p).

1889: Presbiterválasztáson sok szavazatot kap Önböli Jancsika Mihály, Önböli József (!) János (184. p).

1890: "...De egyházfiságra csupán 1 egyháztag ajánlkozott ifj Biszak Mihály (Laczi Jósi (!) Miska)..." (204. p).

1893: Az andrásfalvi református templomba vásárlandó orgona-harmóniumra adakozók névsorában Önböli János Mihály, Kerekes pásztor (!) György, Önböli Jósi (!) János, Önböli Jósi Mihály, Önböli Jancsi János, Buta Ferencz Antal, Balog Marczi Samu, Önböli Jancsi Samuné, Önböli András József (!), Ádám Molnár Jánosné (271. p).

1893: A lelkész feljegyzése azokról, akik "igen szegények lévén" az orgona-harmóniumra adakozni nem tudtak: Györfi József Finnya (!), Biszak Buta Mihály, Biszak Kántor István, Önböli Jancsi Márton (271. p).

1908: Az andrásfalvi református egyháztagok névsorában: Balog Samu a Márton, Balog Samu a Mihály, Balog Mária Varga, Balog Pál a Samu, Balog Pál az András, Balog Ágnes Gruber, Biszak Csanko (?) Mihály, Biszak Kántor István, Biszak Mihály Paszuly, Biszak Miskacska (!), Kerekes Jánosné Biszak, Mária (Csiszér) Antiné (!), Önböli Jancsika Samu, Önböli Jancsika Jánkó (!), Önböli Mihály a Józsi, Önböli János a Józsi, Önböli József a János, Önböli József a József, Önböli József

az András, Ömböli Lajos a Ferenc, Ömböli Mihály a Mihály, Ömböli Mária a Mihály, Német József az András, Balog Lajos a Samu, Balog András az András (314-315. p).

1911: Feljegyzés az egyházi földek jövedelméről, hasznosításáról: Ömböli Mihály a Mihály, Ömböli Jancsika Miska, Balog Mare (!) Samu, Ömböli Joska a Mihály (325. p).

1914: Egyházközségi közgyűlésen megjelentek névsorában Ömböli Samu (!) Balog, Ömböli Lajos a Samú (.), Ömböli Jóska János (?) (333. p).

1913: Az egyházközségi közgyűlésen részt vesz Ömböli Samú a János, Ömböli Samú a Balog, stb. (332. p).

1914: A presbiternek megválasztottak névsorában Ömböli Samú a János, Ömböli Samú a Samú, Balog Márton a Márton, Ömböli Lajos a János (335. p).

1920: Presbiteri gyűlésen jelen van Ömböli (!) Lajos Kossuth, Ömböli József a Jankó, Ömböli Péter a (!) András (340. p).

1923: Az iskolaépítéskor kivetett adó jegyzékében szereplők között: Ömböli Mihály a Joska (!), Ömböli Samu a Mihály, Ömböli Jóska a Mihály, Ömböli Samu a Balog, Ömböli Lajos a János, Ömböli Péter a Lajos, Ömböli Samu a Lajos, Ömböli Józsi a Jóska, Ömböli Ferencz a János, Ömböli Mihály a János, Ömböli János a Márton, Ömböli József a Jankó, Ömböli Péter a (!) András, Balog Marci Samuné, Balog Mihály Samú (!), Ömböli Lajos Kossuth (352-353. p).

(Megjegyzések Az Ömböli - Ömböli mindvégig ingadozik. Egyes esetekben csak a szövegkörnyezet alapján volt valószínűsíthető, hogy melyik a ragadványnév, a jelölő név.)

Solymár Imre